

3. 5. 3. n.
Enfalliga Anmärkingar

Öst-Götha Skåre-Bo-
ars Sjfliga Sisse-Vätt

3
Östersion,

Sednare delen /

Med

Wederbörandes Tilstånd /

Under

Oeconomia PROFESSORENS och Kongl. Swenska
Wettensf. Academ. Ledamots

Herr PEHR KALMS

Insende /

Sör Lager- och Krankens erhållande

Utgifne /

Och til almänt ompröfwande öfwerlemnade i Åbo Academies

Öfre Läro-Sal s. m. den 22 Julii 1754.

Af

JOHANNES ENHOLM *Eliasson.*

Öst-Göthe.

ÄBO Tryckt, hos Direct. och Kongl. Boktr. i Stor-Furstens
dömet Finland, JACOB MERCKELL.

L. Åberg

* * * * *

Höglårde Herr CANDIDAT,

Min synnerlige gode vän och
Landsman!

MT Götha stränder, wid vårt Jinstä Lärhus,
Med Edert wittre wett och osförtrutna pänna
Från glömskan warda fri, och uti almant ljus
Framförde, måste man med tacksamhet erkänna:
Sår fort, som J begyut, vårt Sushalls-wett at öka;
Så ster at fisken wi med mindre möda söka.

* * * * *

Tog länge hafwen J, Herr Auctor! warit wät,
Och samlat thet, som wi med torra kläder kisa;
J ha'n med möda stor, uti Er fiskar-båt,
Bringsarit hit och thit, thet Neptuns böljor fräsa:
Wänd nu, som snarast, om, at låta Er belöna
Sör använd möda, och med Lagerkrantsen kröna.

Wålment lemnad

af

SAM. JOH. ASPEGREN.

G. L.

Om ämnet af anmärkningarne om
Östgötha Skäreboars öfsliga fiskefätt
i Östersjön, hwar af förra delen i
förelädet är för det almånna utgafs,
är någagtigt och nyttigt; så har
jag, ehuru en instrånt tid och an-
dra tryckande omständigheter nog
kunnat afhålla mig at fullfölja den

återstående delen af samma ämne: likwål i betraktan
af min wid det tilfållet gifna läswen, tyckt mig wara
befogad at nu understålla samma sednare del den G.
L. blida omdömmen. At ämnet, säger jag, är någagtigt
och nyttigt, är en sak, som jag hoppas winnet hos al-
la opartiska et otwunget bifall; Men at det kan anses så
som en omogen frukt af en swag rot, och et skynsamt
werk af en ödswad hand, kan man så mycket mindre
neka, som at man, kan hånda, warit nog hastig i öfwer-
wågandet, at med egen sticketlighet wilja pryda och ut-
föra et sådant ämne, som fordrat en djupare insigt och
tilräckeligare erfarenhet. Lmedlertid sågnat mig endast
den behageliga tankan, at dermedelst gjöra den G. L.
et någe, at man här har handgreipeliga sanningar, och

ej några gifningar för ögnamål. Och som affigten är menlös och oskyldig, så hoppas jag äfwen at den Gungstige Läsaren lemnar härwid sitt mildrande omdömmen och benägna uttydande.

S. 7.

Förra delen har man fort och enfaldigt anmärkt de almännare och nästan öfwer hela Östgötha skären brukliga fiskesätten: Nu wil man i denna delen igenomdöma några flera, antingen mera allmänna, eller ock allenast hos några strandbyggare öfliga fiskegrep.

De fiskesätten, man nu tänker at omörda, äro merendels lämpade antingen efter årstiderna, eller ock hwart och ett fiskewatns art och beskaffenhet.

Man gör början med berättelsen om några deras nätta och behändigare grep, at fånga Ähl. Utom hwad, som fångas med not, brukas här ätskillige andra behändigare *Instrumenter*. *Walborgs-Måso-tiden*, och ibland för om wären, då ännu skumagtiga nätter wara, samt lugnt och stilla wäder är, då rusta desse fiskare emot natten sig til sjös, försedde med sönderflustwen torr fet wed, et bekant fiske *Instrument*, ähljern, efter deras utspråk ähljel, och et Brandjern at fyra uppå, omkringfarandes så hwar och en, med sin lilla båt, alla honom tillhöriga grunda stränder wid småre fierdar, samt inwikar, sund och andra dyagtiga globotnar, derest wanligt är, at denna fisken plår hafwa sin boning, och der med sitt fyr och blof uppspana den antingen i gottjan nedkrupna eller ock naken på botu hwislande ählen. Så snart fiskarn får rofwet i ögnasigte, har han ähljernet för handen, hwar med han mättar och behändigt fasthugget

hugger honom, skyndandes med opdragningen, alt efter som fiskaren märker sig hafwa wäl träffat honom, såsom: om han råkat honom midt uppå, krusar han ej länge med honom; men hugges han wid stjerten eller hufvudet, måste han i gytjan nedsläckas och der så länge med honom buxeras, som han så mycket af sin styrka förlorat, at han ifrån jernet under optagan det icke kan göra sig ledig. Träffar någon ofskyldig fjällfisk wid samma tillfälle at komma för fiskarns åsön, så har han straxt et annat nästan lika verktyg til reds, Ljuster kalladt, med hwilket han lika behändigt opsnappar den samma; man säger behändigt; ty desse fiskare äro så indwade i denna konsten, at jag ock sett dem kastandes, (då fisken är skygg och är i fullt språng,) träffa rofwet. Detta fiskegrepp kallas Stödjä.

Wid instundande höst, då mörka nätter blifwa, idkas åfwen stödjefiskandet, då icke allenast åhl, utan åfwen allahanda slags fjällfisk ophugges. Detta fiskesättet plägar så länge om wår och höst brukas, som at om wåren, de annalkande fiskefärdar til sina lekeställen, och ljusa sommarnåttren, samt om hösten, storm och ohyggheligt wäder förbjuda dem at widare härmed fortfara.

3 Maji Månad om mornar och aftnar, då lugnt och säfligt wäder är, efterspanas den så kallade bad-åhlen på omnämnda ställen, hwilken ibland bättre fram på sommaren, såsom wid Olofsmåso-tiden, har för sed at hwefwa sig ikring hwas och grässtrån, samt på flerehanda wis förnöga sig, åfwen färdigt, med omnämnda instrument, oppiskas.

Höstetiden wid Michaëlis, som desse fiskare berätta, skal åhlen täcka sig i mjuk eller lös botn, det de kalla märka sig; märket efter des läge eller kala har utseende af en kupa, med ett eller flera hål uppå spisen; hwilken så snart fiskarn får i ögnafigte, förstår han straxt, at färdigt föra sina wissa hugg deromkring, och wid anträffandet försar med rofwet på sätt som förut ordadt är.

Wintertiden, då sjön öfvertäckes med is, är denna fisken icke

icke heller befriad för desse fiskares opsnappande med omtallda wercktyg. På sådana ställen, som omförmålt är, öpnas små wakar, igenom hwilka fiskarn med sitt åhljern hugger rundt omkring i botn, och tråffar ibland på det sättet flera tillika; emellan det säges, at detta fiskeslaget, äfwen då flera tillika skola för ena sig i en boning. Detta fiskesättet nämnes höta

Om vår, sommar och höst idlas detta fisket nästan på et lika behändigt och nått sätt, med et här bekant *Instrument*, harkeljern kalladt, hwadan ock fiskandet kallas harkla. Sjelfwa *Instrumentet* består af 20. ungefär wid en tråstång fastfogade och såsom solar opføre bögda hwassa järntinnar. Fiskningen sker i sådana wakar och ställen, derest icke djupare än $1\frac{1}{2}$ fannn watt, samt kröls och dy:agtig botn är. Fiskarn ställer sig bak eller fram i sin lilla båt, krattandes med harklan af och an, gestwindt i båten kastandes emellan hwarje gång han räffar, i fall en eller flere fastnat på tinnarna af jernet.

Sommartiden bruka fiskare äfwen ut wid hafsbanden at fånga åhl med et slags mjärddar, gjorda af wide:qwislar, med 2:ne af hampegarn bifogade armar, åhltupor kallade, med hwilka de understundom fånga wackra *quantiteter* af *Ordinair* stor och fet åhl.

Åhl:reswor bruka ock någre wid å: och bäckmynningar boende fiskare; til agn på krolarne brukas antingen daggmattar, eller ock små, antingen i bitar sönderdelade, eller hela mörtlöjor, bägge tjenlig lockmat så för åhl som annan krolfisk. Sådana reswor utläggas antingen längs med åbräddar, der säf eller hwaf wäyer, eller wid elfmynningar i kors och tvär, hållt der det så kallade åhlgråset wäyer. Fiskarn får intet dröga för länge in på dagen at wika sin res, ty annars kan så hända, som ofta händer, at han med harnsna ögon får se honom gjort sig entledigad ifrån håttet, hwar til wedermålen synas qwara på reswen af snaran öfwer nosen, och ibland kåkan på krolen, der han håstat; ty så snart han fastnar wid krolen, wägar han det ytterst

yttersta at givra sig fri: han söker då til sin befrielse med hjerten at hweftwa sig ifring gräsrdötter, stenar, och hwad han före träffar, så at fiskarn har swårt nog at få honom lös, derest han icks har något för hand, hwar med han kan lofas. På sådana resa wor fångas åfwen fjällfisk af flera sorter.

Korteligen wil man än orda om några hos somliga af dessa fiskare gångse fiskesätt, som ibland på wissa tider äro fördelagtiga nog;

De som hafwa så lågliga wattenågor, plåga om wären försårdiga et slags mycket bekant fisk *Machin*, som de kalla *Kazor*. Sådana oprättas af några medan isen än ligger om wären, då stark isgång ej förespås, wid stränder af åar, wid bäckmyrningar, sund, wikar, samt nås eller uddar, der hwar eller såf wärer, och någorlunda blöt botn är. De äro här merendels på enahanda sätt gjorda, som allmänt brukeligt är. De nya *Kazor* måste rätt sättas, tätt bindas, de gamla efter islösningen botas, armarne eller landgårdarne wäl tätta och goda hållas, om annars förtjensten med dem skal något stiga. Om wären wid lekeriderna fiskas måst och bäst med dessa werkar, och fås då allahanda slags fiske-sorter, såsom: någon åhl, gäddor, abborrar, id, mör, m. m. längre ut i skären; men närmare op emot fasta landet åfwen braxen. Om sommarn och hösten äro dessa werkar icks heller så aldeles fruktlösa, at icks ibland *Kotfiskien*, som desse fiskare säga, kan fås. De som hafwa tillfälle, at låta sådana werkar stå orubbade åfwer wintern, at de om wären wid is-skjutningen icks aldeles bortföras eller förderwas, hafwa den fördelen, at de nästan hela wintern hafwa så mycket färsk fisk, som at minstone deras eget behof tarfwar. Man har ibland, när strängare winter infallit, försport, at fisket med dem den tiden varit indrägtigare, än eljest den *ordinaire* kölden. Til exempel: de strandboer, som hafwa tillfälle at bruka *Kazor* uti något ifrån någon frisk-til salt-sjön löpande sund eller å, plåga understundom om wintertiden, då så sträng köld träffar infalla, at alla wid lindrigare winter wanliga wattenöppningar blifwa tillfrusna, och

och någon tjock snö sedan faller, hvarigenom luften hindras at tränga sig under isen, hvaraf en stor fiskeddöd plågar förorsakas, gjöra ansenliga fången med sådana öppnade och isfån snö och is rensade werkar, hwart fisken under luftskandert flockwis strömmar, och lastats ophäfwas. Men när så händer, saknas der emot i flera år et medelmåttigt fånge, åtminstone af den utgående fisken.

Rösfior är ock et bekant fiskebragd hos några dessa fiskare, som annars ej stort, utan om wären wid och efter islöfningen brukas för lekefisk wid strändren af sund och wikar, å och bäckmynningar. Måst brukas dessa fiskebragder wid åmynningar, som falla i Bråwiken och Slätbaken; då id, brayen, wimbör, mört, m. m. wanka. Samma tid, då gäddan efter isbrytningen börjar stiga, hafwa somlige för sed, som åga grunda sund och inwikar, at uprätta gården af slåtade granrukor uti hwarjehanda *linier* och *directioner*, såsom: några tvärsut ifrån landet, andra längre ut ifrån strändren i kors och tvär, alt som fiskarn tycker det bäst skall lyckas; sättandes rössiorna wid ändarna af gården rätt ut, hwaremot då fisken stiger, stryker han längs at dessa armar eller gården och med behag wandrar in i rössian. Dessa grep ångrar intet fiskarn, då han med nöge ofta lastar sin båt med fisk af flera sorter. Fisken betygar sit fullkomliga nöge för sådana ställen, hwarest han får med gnidande och skubbande emot dessa hwassa granbarr så mycket bättre befordra romningen. Man har sett understundom wid sådana tilfällen brayen truga sig så tätt och tjockt i rössian, at fiskaru nog haft syttla, innan han, dock med ganska stor försigtig och warsamhet, warit i stånd at hafwa den i båten.

Såsom fiskelagen, wid sina lekefesters firande, icke alla utwåha lika ställen, utan några rumligare, och andra aldrare trångaste, såsom: bäckar, gölar och diken, om lägligt så är; så hafwa ock somlige af dessa fiskare, som åga dylika lägenheter, warit omtänkte, at försärdiga sig sådana redskaper, som
wore

wore tjenliga at bruka, icke allenast på sådana ställen, utan äfwen annorstädes, hwar hålst som tjenligt synes.

Här til hafwa de i synnerhet et slags bragder, som kallas *Mjårdar*, gjorda antingen såsom en pyramide, eller ock runda af hampegarn eller wideqwishtar, med en eller tvänne ingångar: de förre brukas måst i små bäckar och diken, hwarest gåddor, id, mört, abbor, m. m. plåga wid leketiden opstiga. Ingångarna beklådas merendels med små granrisqwishtar, at der med så mycket mera tubba den kislande fisken at smyga sig in i *Mjårdan*. Ingången sattes alltid med strömen, eller ditåt, hwar ifrån fisken stiger, samt sedermera öfwerstyles med granqwishtar, så at försätet medelst dagsljuset icke yppas. På sådana ställen ser man, ibland andra, måst *Mörten*, i fullt nöge truga sig emellan granqwishtar uti *mjårdan*, såsom bi i en bistock, och ibland så fullt, at fiskarn, när han skal wittja, med möda kan lyfta honom op. *Yden* försmår ej heller at besöka sådana trångga pass wid sina lekfesters firande; men timar ibland den ohyfskan, at, utom det rof-voglar ock råfwen tilfoga honom olägenhet, han inneslutes antingen med not eller garn, eller at watnet i sådana rennilar träffar at utfalla, då han utan särdeles möda plågar falla fiskarn i händer. Då grodor wid leketiden krypa i *Mjårdan*, och lägga der sin rom, samt de få, som fås af fiskeålgten äro skarpa och slappa, då wil det wara et säkert teken, at fisket på sådana ställen ej stort mera wil båta.

Dylika *Mjårdar* bruka äfwen fiskare om wären, då abbor, mört, med flerahanda små fisk leka, at några i saltlös, men flera i frisklöwar, utmed hwar och gråsbunkar på följande sätt upgilda: Flere störrar af granrustor, så långt emellan hwardera, som *mjårdan* matligen med största ändan rymes uti en rundel eller cirkels-figur, nedjagas i botn, hwarest först nedslåkas granqwishtar, sedan et hwarf *Mjårdar* der på, och således fortfarande med *mjårdar*, och granris emellan, ända til watubrynet; dock plågar en sådan werke ej uprättas på djupare watten, än der
hwa

två, högst 3. hvarf nåka watubrynet. Denna fiskerwerken kallas wasa.

På detta sättet fångas så ansefligen fisk, som någon sin på de förra: och wore duskan wårdt, at wåre fiskare, som hade tillfälle, brukade det almånnare: stora fångster med ringa omkostnad och förlag skulle förmodeligen des idkare tillflyta.

Gåddan underlåter intet at gådra hos dessa wid sådana wasar lekande fiskar sin upwaktning; dock icke i den mening, at tillika med dem roa sig, utan at förräffa och upwålja dem. Tillfälle at gripa til rof har hon icke heller lågligare kunnat utwålja, så wida hon behöfwer icke så mycket bemöda sig med des fasttagande, utan springa de henne ofta oförseendes i sin lek-wra i swalget. Hon är icke heller nögd med den oförwått, hon tillfogar sjelfwa fisken, medelst des utöddande och borttagande; utan till öfwerflöd, dock merendels med sitt eget lufs förlust, tränger sig i mjårdarna, at der opsluka den för hennes *appetit delicata* utlekta fiskerommen. Sedan leketiden är förbi, nyttjas dessa wasar icke widare, utan då plåga fiskare betjena sig af dessa med tom nedersölade mjårdar på det sättet, at de här och der ikring sjon på 2. & 3 sammars djupt watn nedfänka mjårdar, fastans des et rep wid honom så långt, at det väcker op til watubrynet; hwarigenom fiskarn snabbt med den i repåndan fasthåstade träbiten igenfinner och opdrager mjårdan, då han skal wittjas. På det sättet fångas icke allenast abbor, utan åfwen gåddor, i synnerhet då mjårdan lägges in i hwassar på 2. & 3. almars djupt watn, med några der i så kallade lefwande betar af abbor eller mört, som artigt locka det rosgiruga djuret i gildret.

Det är bekant, at gåddan nästan är den glupskaste fisken af alla fiske-slågten i Östernsön, hwarföre ock fiskare optånt, utom hwad nämndt är, sådana för hennes glupska natur tjenliga *machiner*, hwarmed hon helt snabbt snårjes och fångas. Man omwörde nu nyligen, huru artigt hon igenom ogn och betar lockas i hånre; man will derföre något widare omwörda des-
sa

sa fiskares wanliga grepp at uppsnappa denna fisken med åtskilliga krockar, med, och utan agn. Sednare på wåren, hela sommaren, och ända intill sednare hösten, i synnerhet då någorlunda lugnt, mullet och regnagtigt wäder är, brukas här, ibland lyckeligen nog, et slags bekanta af måfving eller tenn förfärdigade breda krockar, til utseendet nästan, som en liten mörk, drag kallade, hwilka när de skola brukas, i synnerhet Måfvingdrag, måste de wäl fåjas och skuras, snöret eller dragrefwen, som är slagen något smalare än en gäspenna, af godt hampegarn, är 20. famnar ungefär långt. Då fiskarn skal söksättas sig at fiska med sitt drag, eller som de kallat, fara eller ro med drag, passas han den wäderleken som sades, hållandes alla wäderstrel nästan lika goda, utom nordan och östan, som de berättas, skola mindre gynna hans arbete. Uti sand och wikar, der hwas, säf, eller gräs wåre wid strändren, eller andra tjensliga ställen, förträtes detta dragroendet så när strändren, som grundt watern och sjögräs ej förhindrar dragets fria gång; län-pandes alltid fiskarn derefter båtens fart och refwens utgifwande som gäddan märkes, som fiskare säga, wara i taget til; så som fortare och med längre ref, om hon är mindre; men sagtas re och med kortare, om hon är bras i taget. Märker fiskarn, at flere naggat på draget, än han fångat, låter han icke förtycka sig, at ro om på et och samma ställe flere resor, til des han märker ei flera giodra försök. Wid det gäddan rusar i draget, är fiskarn straxt färdig at tycka tillbaka: fastnat hon, så hanckar han giärna strängt och ståndigt, til des hon är i hans wäld. Fiskare bruka äfwen at ställa sig på klippor och små holmar, och med drag slanta ikring de samma. Abborrar utmärka sig äfwen äga samma natur som gäddan, derigenom at de äfwen underfundom nappa uppå sådana gilder. Et annat allmänt bekant grepp, at fånga gäddor med krock, bruka och desse fiskare wid lögliga tilfällen, som kallas Slanta. En eller 2:ne stälkrockar, uti bly infattade, med et quarters unge-

får långt hvalfsfiskben, wett och smalt, med dylik ref, som drag-
 snöret, utgjöra hela fiskebragdet, slant-krok kalladt. Någon
 låra wäder, och icke alt för mulen och klar wäderlek, är braf
 at slanta; men adrabäst är, då det regnat 1 a 2 dagar sigta, då
 hon griper snält, fast än hon ock intet wore i taget. När fi-
 skarn är i begrep at bruka sin slantkrok, träder han en liten fisk,
 mört eller abbor, i brist af larbringar, (som berättas skola wa-
 ra bäst,) på slanten, fästades så snöret wid smalaste ändan
 af en lång stång, slantstång, wid på 3 famnar i längden,
 medelst en ögla på en liten uti stängen fästad järuten, och rör
 så et hion båten baklänges helt makeligen, och den andra, som
 sitter bak uti, kastar sin slant uti och jämte hwaßen eller säfwen.
 Fiskandet sker hålt uti sund och wikar, der hwaß och säfagtiga
 stränder äro. Gaddan plågar ibland wara så snält, at, om
 hon intet blifwer slanten för warse, än han optages, gör hon
 wäl et lustsprång öfwer watubrynet efter honom; men går hel-
 ler icke den resan mera dit åt. När gaddan griper i det förs-
 menta rofwet, rycker straxt fiskarn stängen til bakars, så at ref-
 wen entledigas ifrån ten, och henne lemnas så länge frihet at
 wandra, som hon får wäl swälga slanten, då hon sedan wäld-
 samt måste dansa efter fiskarns pipa. Detta är et fiskesätt,
 som, när det i behagelig tid brukas, tilskyndar des idkare både
 nöge och fördel.

De egenteligen så kallade gaddkrokar brukas här afwen i
 skären af 2:ne slag, stånd- och slöt-krokar kallade; de förra
 af mässingstråd, och de sednare af horn eller hårdt och segt tråd
 gjorda. Ägn brukas af mört eller annan små fisk, de lefwande
 locka bäst och fiska lyckeligast. Dessa krokar planteras utifrång
 hwaß- och säf-bunckar, samt andra i sund och wikar belägna
 grunder, med 3 famnars ungefär snöre, fasthäftade wid ned-
 jagade störrar i botn. När fiskarn kommer at wita sina krokar,
 ser han straxt på tåmeligen långt håll, om gaddan eller abborn
 hållsat på, derigenom at refwen på ståndkroken, som hwestwas
 om

om en liten träklafwa, är utslupen, och på fiodkroken, om tråden, som medelst en liten träpinna fästad i ryggen på agnet, som håller det rätt, och i sin naturliga situation i vatnet, är lösbrefwen. Abborn försmår icke heller, at understundom hålla til goda sådana opdukade rätter; men hånder ibland, at han icke allenast sjelf är olyckelig, utan lockar och gaddan i samma äfventyr, dermedelst at hon opsluter abborn, och fångar således fiskarn 2:ne rof tillika på en krok. Händer, at sådana agn och beten komma i ögnastigte på duder och fistemåsar, så fastna de och för sådana snaror, då fiskarn finner sig äfwen så nögd med den förre, som en passabel gadda.

Gäddans maner i gemen är, då hon är i taget, at med förs rusa i betet, i synnerhet om det är färskt och lefwande; dock hånder wäl ofta, at hon intet alltid finnes wid lika *humeur*, utan lika som grannsmakad och *delicat*, då hon endast biter och naggår på betet, tuggår och sarglar det, men för resten, tör hända hon märcker försäret, lemnar det, utan at widare förnoga fiskarns uppsåt. Desse fiskare hafwa wäl eljest et och annat märke, hwar utaf de wilja sluta, när gaddan är i taget, eller ej. Det tyckes icke heller wara så olift, ty de träffa ibland efter dessa märken at tåmmeligen passa dessa sina krokfischen på wissa tider hwart år: men man tror dock, at rätta grunden låter ej än träffats, så wida uträkningen understundom klinkar: och bör den igenom nogare *observationers* utröande göras påliteligare. Til *exempel*: märke til gäddans nappande, eller at hon är i taget, taga de utaf månan eller Wårstrudag, såsom: om gaddan kommer in om wåren at leta i nyet, skal hon blifwa i taget uti nedanet, och twärt om: eller om Wårstrudag faller in i ny, fullmånad eller nedanet, på samma sätt och tid skal äfwen gaddan wara i taget. Orsaken til hennes tidetals fastande, säga fiskare sig finna utaf hennes då upswällda tandekött:

Om detta, eller något annat, är rätta orsaken, det lems

När man til vidare undersökande; emedlertid är det säkert, at hon intet alla tider finnes lika glupsk, gifvandes samma sin o förmodgenhet, at utöfwa, wid lika tillfällen, sin rofagtiga natur, tillkänna, igenom et, som sadet, naggande uppå det henne föreskommande agnet; men icke vidare. När någon passabel gädda träffar fastna på något af fiskarns korkredskap, gör hon långt större motstånd, än någon utaf de aldrastörsta, och har fiskarn ofta långt större svårighet at bärja den förra, än den sednare, så framt konsten och försigtigheten icke hjälper honom mera, än styrkan, så händer, at han ofta med harmsna ögon icke allenaast får åskåda det förväntade rofwets behändiga entledigande och afresa, utan ock på köpet mista sin krof. Man har ibland här sått gåddor, som i wigt hållit emellan 1. til 3. 4 5. lispund. Drenen plågar icke heller hafwa försyn, at gifwa sig i kamp med sådana massiva djur, då han träffar dem wara opstigna på grundt watern, hwarest åfwen fiskare plåga ophugga dem med liuster, då det ibland kan lyckas honom; men så har man ock sedt honom gripa detta djuret an med egit lifs förlust: Ty då han råkar fästa sina klor i så stor fisk, at han intet är i stånd geswint lyfta honom op ifrån sjön, ej heller gjöra sig ledig ifrån honom, så har han sått lof, utan skjutspengar resa med til sjös, kunnandes wäl wingarne i förstone något skydda honom ifrån en hastig underdykning; men sedan de blifwit wäl igenomblötte, sänckes han så småningom under watern, och gör följe med gåddan til djupet.

Til en slutelig plåkning på anmärkningen af dessa fiskares fiske-maner, wil man ån med några ord omröra deras Måte-sätt, hwarwid först kommer at anmärkas deras torstande. Torstande sker här nästan allmänt af de uti den egenteligen så kallade skåregården boende fiskare; ehuru wäl de klaga, den icke nu på långt när är swarande emot förra tidens ömnoget och wälsignelse.

Fordom tima idkades detta fiske op uti skären i större wägar

far och smärre fjärdar; men nu endast uti och wid hafsbandet
 och stora der til några belägna fjärdar, uppå sådana grunder, som
 bestå af stora och branta, ibland under några och 20. samnars
 djupt watten liggande hufstenar, hvilka äfwen såsom strömmings-
 grunder opletas efter vissa landt-känningar, och kallas torst-
 ställen. Redskapet, hvarmed de plåga uppsnappa honom, är
 en förtent stadig stätkrol, ungefär et halft *quarter* til längden,
 med sänke af bly eller järn och ledkinder, hvaruti refwen, som
 är lika tjock och stark samt lång, som en göddref, är fastad.
 Detta fisket plågar taga in början i Maji månad, eller som
 några fiskare nogare determinera den 8. i samma månad, och
 med någorlunda fördel corinuera til halftva Augusti. Uti Junii
 och Julii Månader om norrarna, i synnerhet med västan och
 nordväst-wäder, samt längre fram om asinarna, tyckes detta
 fisket bäst wisst lyckas. Då fiskarn opfunnit sit torstställe, får
 han intet, för torstens skaga natur, falla ankar i grund, at
 dermed på et wist ställe håla sig fast, utan måste han der til
 betiena sig af årorna. Singu på kroken brukas färsta ström-
 mings bitar; refwen släppes så långt, at agnet nåkar botn, och
 så optages åter en famn, hvarmed fiskarn sig så jämt på det
 stället han finner torsten hafw sitt tillhåll, at han, om det eljest
 skal lyckas, ej får dråga en almångd. Torsten, när han är hu-
 gad at nappa, hugger han tid och afswarsamt uti; och berättat
 några fiskare, tör hända mindt tillförläteligit, honom kasta sig
 på sidan och ibland på ryggen då han är i begrep at gripa
 til betet. Understundom bruka 6 dessa fiskare at utkasta torst-
 refwor med sådant agn på krobna, som nämndes, ikring dy-
 lika ställen.

Meta är ock et litet näpet h behändigt fiskesätt, hwilket
 dock de så kallade skäre-fiskare sän bruka, och det då ej an-
 nars, än som et tidsfördrif; likw plåga de fattigare, som ej
 stort mågt sig andra fördelagtiga fe-redskaper; här med wid
 tilfälle umgå, ock i synnerhet de, si bo wid och på fasta lan-
 des

Det til detta fisket erforderliga tillbehör är snart och för ringa värde skaffadt. En metkot, en ref af tagel eller något annat, samt et träspå är allsammans. Arbetet är derefter nog drägligt lämpadt: fiskarn beundrar sig icke vidare, utan allenast sijnandes på et ställe, ibland på kort tid nog, updrager några pund fisk i sin lilla båt. De flesta fiskligen taga här i saltsjön uppå agn, hvilka brukas antingen af Å- eller mört-löjor, m. m. Dem fiskare med små fyrkantiga bleka lingarns-häfiwar plåga uphåttwa, i synnerhet för abbor, den de wid och efter Midsommarstiden, helst mornar och afnår, när någon wäderlära är uppå, plåga upmeta wid hvarfar, stengrunder och strömagtiga ställen, och det ibland så lyckeligt, då nästan med alla andra fiske-redskaper förgäflives försök gides, at man med förundran åskådat, huru en quantitet af feta och wäl huldade abborrar på et så ringa och lätt sätt blifwit opslappande. När man råkar abborn wid rätta lusten at nappa, så får fiskarn knapt släppa agnet i waternet, förr än han 2 färdig at gripa, och tör jag säga, fiskarn ibland förr ledsnar ometa, än abborn at nappa. Bräven, id, mört, taga ej på annat, än makar; men åhl, abbor och gäddor, wäl både på sk och matk. Om wären, då bräven, iden och mörten leka, r man längs at Söderköpings så många fiskare svetslösättas wd dessa fiske forters-ometande. Wid Olofs-Måso-tiden, i merhet i folgång, har man sett på detta sättet i wiken Slättken, hwarest den så kallade bad-iden under et sagta och makedit wäder stigit til de i samma wik belågne små holmar, med wgmattar några tjug ibland blifwa oplystade. Ehuru ringa da fiskeättet af mångom anses, så lönar det dock understunds sina idkare rikeligen. Ty erfarenheten vittnar, at när alla r til hörande omständigheter, af dem, som konsten brasmåge äro, blifwa i agt-tagna, så wäga de säga, at detta, fiskeket, om icke mera, skulle årligen ränta, än någon liten fiske-wot, och dertil med hafwa färsk fisk på bordet, då med t eller andra fiske-redskaper såfångt för-
fö

skil gibras. Det kommer an på försök, om icke det Konstgrefvet, så wäl här wid som eliest, skulle dåga, som Manufactur Commissarien Herr Eric Salander Uti sin Gårdsfogde, Instruction, sid. 160 gifwer wid handen; hwilket han dock förordar med måtta skal brukas, nemligen: Man skal taga en god del Johannis mattar, som stina om nåtten, och distilera dem öfwer en lindrig eld; fuktigheten, som deras kommer, skal man låta flyta uti en crytall- eller glas flaska, der til skal blandas 8. lod qwid silfwer; flaskan skal wäl tiltappas, och sedan bindas på en metspö, res. och nedfäntas i sjön; så skal fisken af des underliga sten flocketals samla sig dertil.

Således har man nu hunnit til slut med opräkandet af desse Östgötha strand- och skäreboars brukeliga fiskegref i Östersjön. Här kunde wäl än et och annat sätt i någon by särskilt brukas; men emedan de intet så allmänt blifwit wedertagne, så låra de intet heller här, såsom det Allmänna til någon fördeslagtig efterrättelse, föryena något rum.

Man förfogar sig således til §. , som handlar om dessa skäreboas fångsters tilwårkingar, förädlingar och föryttrande, med några flera dertil hörande omständigheter.

§. 8.

DA man nu på det kortaste önnar omorda dessa Östgötha fiskares fiskefångs tilwårkingar och förwandlingar, gibr man början uppå strömmings-tilwårkingen, såsom en wahra, den hos dem utgör den största indragten af all slags fisk. Så snart strömmingen är fångader, äro wäl alle wåne om, at med det snaraste, som ske kan, rensa och gela den samma. Strömmings-tilwårkingen och insaltningen sker här nåstan på lika sätt, som all annorstäds uti våra Swenska skär, utom sur eller lös-saltid strömming, som i Norreland är brukelig, den

De icke förstå sig uppå. Somlige hafwa försed, och är här nästan allmänt, at skilja strömmingen, sedan den är gelader, hålst i färskt watern. Han tappar wäl något af sin saft och fetma, men vinner dock det, at han derigenom blir stel och styf, hwilket sedan ignom saltningen underhålles, och gör honom til smaken intet så wälfwen.

Til en tunna strömming, som til längre förwar inpackas och insaltas, brukas här måst i gemen 5. lispund hwitt eller spanst salt om somniarn, af dem, som ästunda en förswarlig wahra, samt 5½ a 6. lisp. af Cagliari-salt, eller det gråa; men något mindre af begge slagen om vinteren. Först lägges strömmingen, efter gelandet, uti blodlaka en natt, eller högst ett dyg, så strös uppå honom sönderstödt salt, 15. marker på tunnan uti förstsaltnings-kärren, Stråpa kalladt, som åter, efter en tids förlop, hwarstals inläggges med mellanströdt salt til ungefäbr 4 lisp. eller litet mindre på hwarje tunna. Någre bruka at straxt igenslå tunnan eller fjerdingen, som här måst brukas af tallträd gjorda, och tött dicke ikring laggarna med dref eller fiarn: andre åter påsätta förut en tyngd, hwarmedelst fisken så länge i hoptryckes, til des lakan stiger öfwer honom, och så först tillå botn på sätt, som sadet. Någre bruka ock, at osköld och alle näst ignom fingren draga det måsta roffet ifrån honom, och så ansa och insalta på wis, som berättades; men då åtgår 6. lispund salt owdägeligen på hwarje tunna så kallad warsaltad strömming. Denna är dessa fiskares allmännaste tilwårknings-sätt med warsaltad strömming. Man går nu, at winna tiden och beflita sig om en behagelig forrhet, några få förbi, icke stort skilda ifrån dessa nämnda tilrednings-sätten.

Böckling kallas hos dessa fiskare et slags nimmer-mat, tilredd af färsk, och hålst olekt strömming, som uptrades efter en liten sträpning, uppå tråspet igenom hufwuden, och uphånges under skjul eller taffotar, at wådras så länge han blifwer kinnlupen; då den sedan hänger i badstugan, at rökas med el-

eller

eller en wed, til des han blifwer brunagtig. Andre bruka at lagga den i bakugnen, och wid lagom beta bryna honom.

Somlige wältra den i fint mjöl, och med sunder uti en pan-na gäsa den på en sagta eld, kallad stekt strömming. Ström-ming, på detta sättet anrättad, bruka de til en del sjelfwe, så som wägkost på sina resor, en del sälja de i Städerna, och ät Landtmännerna wid marknader, som sådan nimmermat med bes-gärlighet upköpa.

Följande forta anmärkingar wil man anföra wid dessa fiskares strömmings tillverkning: Af gammalt allmänt bruk och plågeled lemmas här öfwer alt hushwuden qwar på ström-mingen, twiswelsutan i den mening, at derigenom antingen winna $\frac{1}{2}$ del på tunnan, eller ock, at hushwuden skola suga til sig härsknaden utur den öfriga delen af strömmingen: men erfarenheten vittnar, at uträkningen ofta flickar; ty hjernan och hushwudet blir gärna först härskt, i synnerhet, då för sparsamt salt användes, som sedan smittar den öfriga delen af ström-mingen. Inpacknings-kärlsen göras här af fiskarena sjelfwa, så godt de kunna; men sällan laktåta; hwaraf händer, at, då lakån är afrunnen, härsknar och skämmes fisken, ånständt han hwarstals är inpackad, i synnerhet der han ställes i glesa bodar, hwarest sommar-wärman får werka uppå honom. Gamla in-saltnings-kärl, i hwilka tillsörene legat förskämd strömming, smit-ta på nytt, fast de woro aldrig så tåta. Til en obetänksam besparing, köpes ibland grått och swagt salt, som kostar dem mindre, och har icke den goda werckan, som hwitt, men tap-pa desto mer i priset på tunnan. At strömmings-slagen, de se-tare ifrån de magrare ej altid af alla urkällas, är äfwen en hushwud-orsak til förskämd strömming; ty fet strömming fordrar mera, och magrare mindre salt, hwilket intet så jämt kan passas, då den blandwis inlägges. Försigtigt är ej heller det hushålladt, at, då en någorlunda dinnoghet af strömming fås med not, får den, när ej så beqvämtligt tillfälle är, ofta ligga på bara strand

uti wädrret och solskenet, hwarigenom han blir lös, och tager ansenlig skada, utan at de äro lika mäne och sorgfällige om, at följa och anså, som at fånga honom.

Då strömmingen kommer at ligga för länge i sin blodlaka, utfoges saften, blir lös och musten, eller, som fiskare säga, sue eller bruskien wid benen; hwilket sedan ej med någon insaltning kan botas.

Man håller oförgripeligen före, at det är intet en mindre granlaga omständighet, rätt och wäl tilverka fisken, än at fånga honom. För den förra konsten sief Flemmingen WILHELM BAUCKEL ifrån Pierulem, et öddeligt namn; dymedelst at den store Kejsaren och Monarchen CARL den V:te höll et äminnelse-tal wid des gräfsälle, 159 år efter, sedan han war afleden. (a)

Begärligast och smakkligast tycks den strömmingen wara, som öfölgd, men eljest wäl renad, först sträpes med godt och smältt spankt salt, uti wanliga försältnings-kärten, i den qwantitet på tunnan, som nämndt är, som, sedan det är oplöst och wäl utfogat bloden, fölgd i sin förlaka, inlägges hwarstals med sönderstött salt af samma slag, emellan hwarje hwarf, uti tunnor eller fjerdingar, hwilka förut legat i watten, och wäl den kända och tråagtiga smaken utfogat, at icke den inpackade fisken der af bekommer någon obehagelig smak; samt wäl laktata, låtandes så kärilet stå öppet med en tyngd uppå, til des den gifwer sig i hop, och lakan står öfwer honom; och sedan försar med honom, som förr ordadt är; ju klarare laka, ju bättre tekn til fiskens godhet; så länge fisken är färsk, låter han icke straxt så hårdt och wäl packa sig, som då han legat någon tid tillamman med någon tyngd uppå sig.

När så händer, at man på en gång kan få någon qwantitet af strömming, så sades, at den ibland, i brist af beqväm-

ligt

(a) Se Upmuntrans talet til fiskeri, fädglert i Sverige sid. 13, samt arc. Oeconom. & Comm. sid. 278.

ligt tillfälle, och nödig hjälp, kommer at förskänkas, innan han hinnet på wederbörigt sätt at skötas. Det skulle då intet wara utur wägen för dessa skäremän, at betiena sig af samma grep, som Norrlänningarne, wid lika tillfällen, nemligen: De taga den nys fångna strömmingen, och lägga honom antingen uti nygjord, eller gammal af annan salt strömming slagen i aska, med watten oppspädd, hwaruti han et dygn ungefärlig kan ligga oskadd, men ej öfwer, då en person hinnet fortare, och wäl dubbelt mera rensa om dygnet, än annars; eller om den strart skulle insaltas ogelader, då stark heta är, myckenhet fäs, hiel pen lifen, arbetet natt och dag mycket; men man får då icke wara för stark hushållare öfwer saltet, 6 Lisp. på tunnan fördras i synnerhet om wären. En tunna örensad strömming utgjde måstedels $\frac{1}{2}$ tunna rensad.

Skulle wärens strömmings-fiskare använda större flit och opmärksamhet wid deras strömmings-tilwerkning, så twiflar man intet, at icke större förtienst af deras årliga hafs-fångst skulle winnas: Men klagan wärdt, at gamla onyttiga principer och en förwänd plågesed at slumra, och intet tänka på förbättring, förortakar nu, at priset är och blifwer ringa uppå wahren, och intet swarande emot omkostnad och arbete. Skulle man taga andra Nationers sorgfällighet, i synnerhet Sölländas renas, til efterdöme, som til det måsta igenom sin fisks goda tilwerkning nästan wunnit crediten fram för alla andra, at så ansa och laga wär strömming, som de sin flit, så skulle den blifwa en rätt så dyrbar skatt och handels-grundwal, som något annat af wärens Lands-effecter, ehuru ringa det ock nu i mångaens ögon må synas. Ty såsom den uti sig sjelf är en finare och mjällare fisk, än sillen, och ömnoget finnes uti wärens skäregårdar; så skulle den ock, igenom en god tilwerkning, blifwa begärlicare och *delicatere*, både för oss sjelfwa, som ock för främmande wid Östersjöfka plakerna, och öfwen de södra länderne, med det, som kunde öfwerflöta wär egen förtäring, och omsider,

når våre fiskere häruti blifwit wäl öfwade och wane, skulle det blifwa et medel at locka pengar in i Riket.

Hwad nu återstår af dessa Östgötha fiskares öfriga gångbara fiskestågternas tilredning, wil man wara så mycket kortare uti omvändandet af, som at det derstädes ej annorledes sig förhåller, än som på andra ställen brukeligt är, och förmodeligen således allmänt bekant.

Den delen af den lilla *quantiteten* här fångas af torst, och til längre förwar ännas, plåga desse fiskere helt och hållet opfläcka, först uti försältnings-kärl sträpa, sedan uti fierdingar warsalta. Et lispund godt salt erfordras til hwarje fierding: $3\frac{1}{2}$ lispund färsk, utgör en fierding saltad.

Allen, som, efter en liten rimsaltning, uphänges på träspett wid wäggar at soltorkas, fläckes äfwen hel och hållet; men på den så kallade saltgröna allenast selswa buken. Somlige få huden af den de helt färsk wilja nyttja; hwilken beredd brukas til slagremmar och dylikt behof. Allkator kalla desse fiskere et slags bröd, bakade af en af hweremjöl och mjöl ihopknodad deg, hwaruti lägges färsk sönderstyckad ål, och bakas uti ugnen såsom annat bröd.

Glundror soltorkas, utom de, som nyttjas färsk, eller rökas uti badstugor såsom Böckling.

Gäddor hafwa somlige af desse fiskere för sed at ofjällade fläcka, ryggbenen med hufvuden affkåra, och sedan, efter en lagom sträpning, med stickor utspetade soltorka. Någre åter lemna, såsom på seltgröna, både hufvuden och ryggbenen qwar.

Sijt, warsaltad, skälles och inpackas något uti fierdingar, samt eljest uti öppna kärl såsom saltgrön förwaras, annars torrad och stekt uti knippor föruttras.

Lakar och Simpor nyttjas måst medan de äro färsk, huden affläs måst, samt hufvudet af den sednare affkåres.

Braren och id nyttjas måstedsels färsk, litet saltgrön, men eljest opfläckt och soltorkad i knippor förwaras.

De öfriga här smärre gångbara fåstfiskslagen, såsom: abbor, mört, sarf, m. m. förvaras antingen i sumpar lefwande; eller optorkade, eller saltgröna til afsyttning eller eget behof.

Leder of: nu således ordningen, at åfwen helt kort omnär dessa fiskares hafsdragters förbyttrande och förvandling. De fårekärlar, hwilkas hemwister äro närmare landet och Ståderna belägna, äro wane, at ibland afsyttra och försälja, strart de fångat strömmingen, på omnämde parker, antingen helt färsk och ogelad, eller ock insaltad waltals, til 12. 16. 18. 24. öre Kopp: mt walen; eller ock löst och olagd med sjerding, rystsjerding, til 3. 4 5. Dal. Kopp: mt sjerdingen.

Storleken af strömmingen utgör antalet af walarna på tunnan, til exempel: Grundströmming, som de kalla, hwilken fångas i sjerdar och wikar, och är stor och fet, ärgår allenast 48. walar på tunnan; men djup, som fås ut til hafs och andra djupa sjårdar, 64. dito: men notströmming, som är den minsta, 80 dito på tunnan. Sex ristsjerdingar utgöra en tunna walfäktad strömming.

Eljest föryttra de alla i gemen alla sina af sjön undfångna hafswor, antingen emot *contanta* penningar, eller andra för deras hushåll tarfliga och oumgängeliga wahror, både, wid tilfälle, til de närmare skären boende landtmännen, som ock til det måsta uti de deromkring liggande marknads-placer, af hwilka t synnerhet de markader, som den 21. September eller Matths Måso-dagen hålles uti Norrköping, den 18. Maji eller Friks-Måso-san, samt den 24. Augusti eller Bartholomæi dagen fitas i Söderköping, af dem bewistas, hwarest man wid slika tilfällen får se skärefolck med deras med strömming, samt andra fiskewaror, samt något litet *fecalie*-gods, til några hundrade understundom, fast dock icke alla ifrån den så kallade werldliga Östgötha skären, lastade skärbåtar, längs at åsträndren planterade, samt åfwen landt-allmoge, både op ifrån Småland, och andra op uti landet belägna orter, med sina spannemåts-laf, bestående af flera

sorter.

sorter, jämte några andra lands-produkter, i den affigt förnäm-
ligast, at drifwa handel med dessa skäreboar. De fleste hafwa,
wid sådana tillfällen, sina wissa handelsmän å ömse sidor, hvil-
ka ständigt plåga handel med hwar andra, antingen igenom by-
te, wahren emot wahren, eller ock *contant* å endera sidan, lem-
pandes priset å ömse sidor, alt som wälsignessen om året för hwar-
je warit til, eller ock hafwa någre ingåt et sådant *accord*, at
wahrone å bägge sidor skola stå wid et wist utsatt pris i ond
och god tid, så länge de lefwa och handla tillsammans.

En tunna god warsaltad strömming galler här högst 40.
och sällan mindre än 26. Dal. R:mt.

Torsten säljes antingen färsk, eller saltgrön efter wigt. En
fjerding galler här emellan 20. och 12. Dal. R:mt.

Älen säljes efter wigt, salt, 6. a 7. Dal. R:mt Lispun-
det. Torr, 10 Dal. dito. Glundror säljas här så wäl torra
som röfka knippewis, 5. marker i hwarje bunt, merendels til
1. Dal. och 16. öre R:mt buntent, eller 6. Dal. Lispundet.

Gäddor färska säljas til 2. Dal. 16. öre R:mt. Torra,
8. a 9. Dal. dito. Saltade til 15. a 18. D:r. fjerdingen.

Lakar köpas färska för 3. a 4. Dal. Lispundet.

Simpor, säljas tjugtals, 6. a 8. öre R:mt tjoget.

Sijt, köpes torr för 7. a 8. Dal. Lispundet, stekt för 6. a
7. Dal. R:mt. salt 10. a 12. Dal. fjerdingen.

Jd säljes färsk för 2. Dal. Lisp. soltorr 6. a 7. D:r. R:mt.

Måst torr och salt fisk säljes wid omrörda handels-plazer;
men til det måsta af den färska och lefwande, Gäddor, abbor,
mört, m. m. afyttras i synnerhet wår- och höst- samt nästan he-
la sommartiden, til de wid deras hemmister liggande fiskebopare
ifran *Stockholm*, som den lefwande dit uti sina fiske-fartyg til wi-
dare afyttran öfverföra.

Hwad för en outödelig skattkammar och rikt förråds-hus
hafwet är, samt huru många själar derutur hämta sin föda,
det kunna ibland andra de uppå denna lilla kanten af Östersjön
wi

wissande skäreboar nogsamnt intyga, hvilka icke allenast sjelfve till eget behof ärligen så sägna sig af hafsvets ämnoga wälsignelse, utan ock meddela af sin undfångna del många andra deras omkringliggande Städers och landsbygders invånare.

Det hade förtjent, at på detta stället, såsom till et betwis af denna utlagans ständighet, anföra några Städers och handels-pläders *Tull-specialer* för flera år tillbaka, uppå de fiske-wahror, som till det mästa ifrån dessa skär der till afyttran förtullade blifwit; men i brist af önskad tillfälle och tillräckeligare tid, nödgas man nu sakna det mästa, och allenast låta sig någa med 2:ne efterföljande Stapel-Städers, på 3:ne år *extra-berade Tull-specialer* på inkommande fiske-wahror, nemligen: till *Norr- och Söderköping* har År 1750 tillsammans inkommit 1687 Tunnor färsk och tilwerkad strömming; 2332 Lisp. färsk, salt, och torr fisk af flere sorter. År 1751 har blifwit förtullat 2614 Tunnor färsk och tilwerkad strömming. Färsk, salt, och torr annan fisk 2053 Lispund. År 1752 ankommit till omnämde orter 1622 Tunnor färsk, och salt strömming, samt 3590 Lisp. annan slags fisk. (b)

Man förmodar, här af någorlunda skal kunna slutas, hwad wälsignelse ärligen på denna lilla *trakten* utur hafsdjupet öfsekyvas; när man lägger det till, hwad som till dessa fiskares eget behof ätgår; samt hwad på andra handelspläser, hemma hos dem sjelfwa, och omkring landet afyttras, så wägar man nåskan säga det utgjöra *alterum tantum*, och wäl öfwer uti fjärtl fiske-wahror.

S. 9.

DE i denna Östgötha skären planterade innewånare, i synnerhet de, som slagit sina bopålar uppå öjar och större holmar närmare fasta landet, idka, som förr nämndt är,

(b) Omstående korta berättelse, har en min för detta wid Tullaren- & Societeten engagerad Herre och Landsman Pehr Sundvall benägit mig behogat meddela.

är, något åkerbruk, ång- och boskaps-skötsel; men som naturen desutom lemnat dem tillfälle at bruka sjön, hwartil de äfwen finna sig så mycket mera befogade, som at det förra närings-sättet icke enskildt wil förlä at underhålla de flestas hushålds-tarfwer, så framt icke fiskerierna tillspådas, at underhjelpa bristen. Wid hafsbanden finnas åter ofta flere tillsammans boende fiskare på et och samma står, som äga allenast små åkerklappar, några kreatur af få och får, och några på klippor alsintet; men märkeligt är, at man likwäl träffar de sidstnämndas tillstånd nästan lika godt och förnögsamt, som någöndera de förras, o- agtadt, at deras watu-ågor til öfwerflöd dro af den beskaffenhet, at de icke kunna betjena sig af lika många tjenliga och fördelagtiga fiske-redskaper, som de förra. Desse klipp- och stårbyggare, som ock äro här folkrikare än lika stor del af fasta landet, finna således föga genare utwäg för näring och föda, än igenom fiskande; et närings-sätt, som icke tillstädjer sina idlare at lefwa *commode* och herragtigt: ty redskaperna äro kostsamma at hålla, när deritil med fiskarns *fat*, salt, med flera omkostningar, blifwa afdragna, och wahren deremot litet gäller; så så de icke wara late, och derjemte fiska lyckeligt nog, om de i besparing kunna winna en tredjedel af allsammans. Til at deres före hålla ämwigten, och at besinna sig uti någorlunda förswarligt tillstånd och daglig utkomst, så måste de igenom et tråget och med försigtighet underhjelpt arbete sila så godt som natt och dag. Händerna så ej ligga i kors, om magen skal blifwa förnögd, kroppen skild och anständigt beprydd; de så ej undandra sig, at wandra på böljornas kupiga ryggar, om de wilja smaka af den läckra hafs-spiken. Wintern skulle tyckas hugna dem med någon stillare och roligere lefnad; men man finner dem då ej heller arbets-lösa och säfanga. När hösten är så långt framleden, at wintern och kölden förbjuder dem nyttja sina bragder i öpet watern, så förwaras de under taf, och det, som om wintern brukas, lagas åter tillreds. Eldt- och fiskare-båtarne

om wintern brukas, lagas åter tillreds. Eldt- och fiskare-båtarne op

alldem 10000

spdragas på landet, och hwälfda förvaras öfver wintern. Under påstående winter äro så wäl de mindre, som större, af begge könen, sysslosatte, somlige med winternots dragande, andre med ny not- och nåts bindande, någre med de gamla redskapernas botande och lagande, m. m.

Lin och Hampa, som til deras notar och nåt fordras, köpa en del, en del äga det af egen wäxt. Ut i sunnanwäder börja de hålst at arbeta på sina nya dragder. Emot wären börja de åter tillaga sina wår- och sommar- fiskebragder, hugga lusterwed, m. m. Emot isfjuttingen börja de dicke, bota och tsåra sina båt- och fiske-ökor. En del bygga sina sjelfwe, en del köpa dem af andra, som äro mästare i denna byggningskonsten. Ekplanckorne eller bohloeden, som de kalla, och öfwer alt här brukas, köpes, hwar hålst de kunna finna.

Et märkwärdigt den Högstas prof af sin omwård- och beskyddande Nåd emot dessa watuman rönes, ibland alt annat, deraf, at de, som likwäl hafwa så godt som sin endaste födekrot utaf sjöu, och der så godt som ständigt och stundeligen wistas, ofta under de största lifs-äfwentyr, ändock årligen frisk- och ofskadde sluta sina sid-resor och farliga närings-sång; ej heller har här befunnits stort flere, som igenom någon wädelig händesse olyckligen omkommit, än som någor annorstädes uti de öfriga östgötha lands församlingarne.

Här är wäl en gemensam klagan, at deras fiske nu mera aftagit, och icke skal wara så drägt- och lyckeligt, som fordom tina. Andra fiskeflag at förtiga, så berättas strömmingen nu icke hålla så wist och säkert sin led med wädret, som förr, hwar efter då fiskare wiste at passa sina bragder, til lyckeligt fånge. Stora strömmings-notar med tränga kilar, säges förminskta fiskningen med sköt- och skärs. Större antal af fiskare än fordom, ordas ock bidraga til fiskens aftagande och bortflyttande. Watnets aftagande och förminskande, hwarigenom wissa stränder och fiskeställen blifwit upplandade, och således helt obrukbara

och frucktlösa, förorsakar, at mången klagar öfver fiskebrist; at minstone träffar detta in med gamla torfställan, uppå hvilka nu mera, för samma orsak, aldrig förskä gjordes. Själén [Phoca,] som här ovanligen alstras, gör en orrolig skada på alla fiskeslag; och det han ej hinder och orkar förraska, så underbielpa honom uttern samt andra rof- och rall-soglar. En hufvudsakelig omständighet til fiskens förminskning, kan ock det anses, at största *quantiteten* af allahanda fisk fångas i leketiden, då han ei än fullbordat sin romning. Här til ligger man än några orsaker, som, för hända, til det mästa drabba på fiskarens eget ansvar. Man håller oförgräpneligen före, det mycket bidrager til fiskens ömsning och berisflottande ifrån sina wänliga lägen och tilhåll, då skogen wid sjösträndren, af hwarsskugga, som fallit i sjön, fisken nog funnit sitt nöge, blifwit ständeligen utplundrad och bortdruggen. *Exempel* der å gifwes öf flere i östgöthas-skären. Mindre esförtäncel samma fisknings-sätt lägges ock härtil, såsom en orsak til denna öfverklagade bristen. Man wet, at fisken wid lekfesterna bör handteras gancka ömt och warsamt, om man annars intet wil ångea en fåsång mödda; men fleste af dessa fiskare, då någon fiskeslock träffat fatta stånd på något ställe, eller uti något nothwarp, draga och släpa sin net flera gångor tillika på ett och samma ställe, hwarigenom så wäl den stående som den antågande fisken omsider nödgas söka undanflyckt til något tryggare och säkrare ställe, och ofta sådana lägen, som omtanken ännu icke lärt dessa fiskare sådana grep, hwarigenom de kunna fånga honom; ty det händer ibland, at man här understundom får se hela strömmings-berget antingen midt på djupet, eller närmare stranden, hwarest man för stora holstenar och oläglig strand icke kan bruka roten på sätt, som ejest hos dem allmänt wänligt är; men skulle de då wid slika tillfällen förstå at betjena sig af samma net-grep, som Norrlandsningarne, så skulle då både sköt och notströmming ömrogare wanka. Sättet är sådant: de bruka lösa hallar, såsom på skötat, samt linor

linor och flarn, bundna längs utåt notarnarne och kilen på nedra teln, hvar med de åro i stånd, at lassa och oplysta noten, då den fajnar i osämn botten; således kunna de utan betänksam de lasta ut sina lösstenta notar hvar hållt de träffa et sådant fördelagtigt tillfälle, och innesluta utan svårighet hela skaran: och fast än de för tvåra strandklippor, storm och ström ej kunna komma den genaste vägen til lands, så buera de sin not, som flyter helt lätt, til des de finna lägligt örfälle. (b) Mycken fisk rymmes afwen för dessa fiskare igenom deras flesta brukeliga drings-sätt. Noten, som här af somliga öres i båtarna wid landet, då det likväl kunde ske på stranden, lyfres med halltelmarne helt högt ifrån botten, hwadan den insnärjade fisken får tillfälle at obehindrad utsmoga, ehuru det så walpas och pulles.

De här brukeliga pennnotarne, synas icke heller wara så aldeles nyttiga, emedan fisken igenom det myckna bullret och sjwalpandet så skrämes ifrån sina wänliga tillhåll, at han sällan widare stiger til lands, utan h'ldre i tysthet förnöget sig på djupet. De myckna luster-eldarne rådda ock mycken fisk til sjös, i synnerhet, då de om wären wid leketiderna otidigt och för länge brukas. I gemen lägges man det til, at, om alt mögeligt rödsjades utur vägen, som hindrar, at wåra strand-fiskerier kunde idkas med behörig drift och ordning, så skulle man förmoda, at klagan om fiskens förminskning någorlunda wore botad. Ty om försarne fiskare, hwilke skulle förstå sig uppå at rätt inrätta, sköta och handtera allahanda tjenliga och fördelagtiga fiskebragder och fiskesätt, började först at gripa werket med alfware an, så skulle man med bognad likwäl en gång få se dem komma på en lyckeligare fot, än här till warit; såsom til exempel: om wåre fiskare förstodo sig uppå, at rätt uppassa strömmingen på utgrunderna i hafwet om sommarn, så skulle de intet ångra mödan och konsten; men så, eller, såret sagt, ingen kommer dermed til wåga, i brist både af tjenliga fartyg för starka stormar, som ock kundskap om råtta

(b) Se Kongl. Wetensk. Academ. Handl. för år 1748. sid. 130. 131.

medlen, hvarigenom de likväl kunde gjöra de lyckeligaste fången; men så länge sonen träder i fadrens fotspår och fortfar såsom vanligt varit och förfäder brukat, vare sig rätt eller gale, aldrig fallandes på de tankar at upodla och förbättra sina närings-fång, fruktat man före, at länge nog få höra den obehageliga flagan för dronen ljuda: fisket har aftagit och wälsignelsen är borta.

§. 10

Aledes, G. 2. nödgår en snåf tid och otillräckelig erfarenhet at ei widare uppehålla hvars andras opmärksamhet wid dessa östgötha skårebors fiske-fått i Öster-sjön. Jag bekänner ıprigtigt, at här saknas mycket och mångt i dessa enfalliga anmärkingar, rörande de önnare och besynnerligare omständigheter, som wid et fiske wore at i agt taga; men jag hoppas ändock, häraf skal någorlunda kunna finnas, huru skäligt det är, at hela handteringen får *dependera* af oförfarna och ei på förbättring omhugsade fiskares godtycke och plågesed.

Jag utfäster mig emedertid, om Högsta Försynen så behagar föga mina omständigheter, at framdeles lemna det Allmänna del af alt det, som nu kan wara, i brist af tid och tillfälle, förbigångit.

Sirliga och utsmyckade ord, och alt hwad til en smakelig skrifsart hörer, saknas här åfwen, emedan man helst sökt, at betjena sig af de i denna skåren wedertagna ordafåtten, som föga med andra bekantare ord kunna gifwas. Emedertid önskar jag, at mine Landsmän, och de, som hafwa at syfta med hafwet, måtte använda alla sina krafter, hwar på sitt sätt, derhån, at denna grenen af wår hushållning måtte tilböriligen blifwa skötd och förbättrad. Förmåga fordras wäl dertil, som flere fattas, mer om medlen brukas, som Allmagten förlånt, i Guds fraktan, med förnust och flitighet i arbete, så skal man solklart röna både mög och werckeligheten af Guds med-delande häfswor och wälsignelse.